

رمزگشایی از واقعیت

گفتارهایی در سبک پلیسی - جنایی

تألیف و ترجمه

یاسمن منو

www.ketab.ir

چاه کتاب

شناختن متنو یاسمن: ۱۳۳۳ -

عنوان و نام پدیدآور: رمزگشایی از اقلیت گفتارهایی در سبک پلیسی - جنایی /
تألیف و ترجمه یاسمن متنو.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی - هنری جهان کتاب، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۰۸ ص ۱۱/۸، ۵/۲ س.م.

شابک: ۸۹۶۷-۲۰-۰۰-۶۰۰-۶۰۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

عنوان دیگر: گفتارهایی در سبک پلیسی - جنایی

موضوع: داستان‌نویسان -- قرن ۲۰ م. -- مصاحبه‌ها

موضوع: Novelists -- 20th century -- Interviews

موضوع: داستان‌های پلیسی -- تاریخ و نقد

موضوع: Detective and mystery stories -- History and criticism

موضوع: داستان‌نویسان -- نقد و تفسیر

موضوع: Novelists -- Criticism and interpretation

رده‌بندی کنگره: PN ۴۶۶

رده‌بندی دیویی: ۸۰۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۹۲۳۴۴

تبیعة اوان و لشکری

روایت - رساله و سخن و رساله و سخن

نویسنده و مترجم

مستند و مصداق

سازات مؤسسه فرهنگی - هنری

جهان کتاب

رمرتسای از واقعیت

گفتارهایی در سبک پلیس - جنایی

تألیف و ترجمه یاسمن

چاپ اول: ۱۳۹۸

تعداد: ۴۴۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

تهران. صندوق پستی ۷۷۶۵-۱۵۸۷۵

تلفن: ۹۸-۹۷-۶۶۹۶۸۰

email: info@jahaneketab.ir

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۶۷-۲۰-۰

۱۸۰۰۰ تومان

فهرست

مقدمه / ۷

گفت‌وگو با دومینیک دالیفا درباره کتاب *تفاله‌های اجتماعی* / ۱۳

گفت‌وگو با لئو ردمور درباره کتاب *ملحدان* / ۲۳

گفت‌وگو با دومینیک مازینی درباره کتاب *طلای سیاه* / ۳۵

گفت‌وگو با کشوردسایی درباره *مان ماهد شب* / ۵۳

رمان‌های سیاه اسکاندیناوی و مزگی می‌اریخ / ۶۳

انسان‌دوستی که رمان سیاه می‌نویسد / ۷۳

جان لوکاره: جاسوسی که خوب بلد بود دروغ بگوید / ژولین بیسون / ۸۳

بوینوس آیرس در هزارتوی رمان سیاه آرژانتین / آریب / ۹۳

مقدمه

از دوران رنالیسم در قرن نوزدهم، نویسندگان صفحات حوادث و جنایات را منبع صلابت الهام برای داستان‌ها و قصه‌هایشان می‌دیدند. استندال رمان سرخ و سیاه را بر مبنای شخصیت ژولین سورل را از زندگی و سرنوشت آنتوان برته^۱، پسر یک نعل‌بند، الهام گرفته که در ۲۳ فوریه ۱۸۲۸، پس از سوءقصد به جان همسر شهردار یک شهر کوچک، اعدام شد. مادام بوواری فلور از خبر کوچکی در صفحه حوادث دربارهٔ خودکشی همسر یک مسئول بهداشت به نام دلامار در ذهن نویسنده شکل گرفت. نزاک یک ماجرای مرموز را - که شاید بتوان آن را جزو اولین رمان‌های جنایی دانست - بر مبنای ماجرای دزدیده شدن سناتور کلمان دوری^۲ در سال ۱۸۰۰ نوشت. صفحات حوادث روزنامه‌ها و مجلات همواره جذابیت خاصی، چه برای عموم مردم و چه برای هنرمندان و نویسندگان، داشته است. مطالب این صفحات نظم و یکنواختی جهان را آن‌گونه که می‌شناسیم، هم از نظر هندارماتی موجود و هم از نظر قوانین اجتماعی و اخلاقی، زیر سؤال می‌برند و به نوعی خاص، و یکنواخت هستند: از تولد شش قلوها گرفته تا حمله شیر باغ وحش به یک بازدیدکننده؛ از قتل خانوادگی یا ترور سیاسی....

1. Antoine Berthet

2. Clement de Ris

اما امروز با وجود شبکه‌های وسیع ارتباطی و تصویری و دسترسی همگان به آن‌ها، صرف گزارش‌نویسی در مورد حوادث برای مخاطب جذابیتی ندارد و بدون هنر نویسنده، هیچ داستانی هرچند جالب به رمان ارزشمند تبدیل نمی‌شود. به قول دوکوتن^۱ نویسنده کتاب این یک خبر صفحه صفحه حوادث نیست:

«برای آن‌که داستان قدرتمندتر از واقعیت باشد باید نویسنده با خبر رابطه برقرار کند: حس همدردی، ذهنیت پیشین نویسنده از موضوع، بازتابی از زندگی نویسنده... لازم است که خواننده پشت داستان - هرچه می‌خواهد باشد - حضور نویسنده را حس کند».

نویسندگان رمان واقع‌گرا با حساسیت و وسواس دوران خود را زیر نظر می‌گیرند و هنرمندانه و با دقت جامعه را موشکافی می‌کنند؛ حتی اگر در مواردی برخلاف حقایق سیاسی‌شان باشد. چنان‌که جرج لوکاک در جامعه‌شناسی رمان می‌گوید:

«اگر در نزد رئالیست‌های بزرگ، چون بالزاک، استندال، و تولستوی حرکت به جلوی درونی موقعیت و اشخاصی که آنان به تصویر درآورده‌اند با گرمی‌ترین پیش‌داوری‌هایشان و یا حتی با نگرانی مقدسشان در تضاد قرار گیرد، آنان در کنار گذاشتن پیش‌داوری‌ها و با احتیاط و در توصیف آنچه در واقع می‌بینند لحظه‌ای درنگ و تردید به خود راه می‌دهند. این سرسختی در پایبندی به تصویر بی‌واسطه ذهن از جهان، ژرف‌ترین اصل اخلاق ادبی رئالیست‌های بزرگ است که تضادی قاطع دارد با آن نویسنده‌ای کوچکی که همیشه در عمل واقعیت را با جهان‌بینی خود منطبق می‌سازند. یعنی در واقع تصویری تحریف‌شده و کاذب از واقعیت ارائه می‌دهند و جهان‌بینی خود را بر این تصویر تحمیل می‌کنند.»

بالزاک با وجود گرایش‌های سیاسی سلطنت‌طلبانه، جامعه‌رو به رشد بورژوازی و افول نمایندگان نظم کهن را چون جامعه‌شناسی موشکاف در رمان‌هایش تجزیه و تحلیل کرد. ویکتور هوگو، این سناتور سلطنت‌طلب، چنان تحت تأثیر اتفاقات اجتماعی دوران خود قرار گرفت که به قول خودش «در دوتل بین عقل و سلطنت‌طلبی ام، سلطنت‌طلبی از پا در آمد. تاریخ این را به من آموخت. بله، سخت است. حال من یک ژاکوبین هستم. خوب تقصیر من نیست، چه کار کنم؟».

در میان رمان‌نویسان سبک جنایی و پلیسی نیز آن‌ها که گرایش به واقع‌گرایی اجتماعی دارند و منعکس‌کننده واقعیات جامعه خود و جهان امروز هستند، با الیه بیشتری روبه‌رو می‌شوند. در این رمان‌ها، برخلاف رمان معمای، رنوش یک فرد مطرح نیست بلکه مسائل بزرگ اجتماعی، سیاسی و تاریخ‌ریزگی‌های می‌شوند و بهترین‌های این سبک نیز، مانند رمان‌های بزرگ واقع‌گرا، آن‌ها هستند که نه بر مبنای جهان‌بینی نویسنده بلکه بر مبنای حقایق جامعه، روی رمان خود هستند.

نویسندگان رمان‌های جنایی پلیسی، ان‌دشیل همیت گرفته تا مانوتی^۱، منکیل^۲، الیزابت جرج و لئوناردو پادورا^۳، همه در آثار خود ابتدا از جامعه اسطوره‌زدایی می‌کنند سپس در طول رمان با لایه‌برداری مکرر پوسیدگی نهادها و روابط اجتماعی را آشکار می‌سازند. در پایان داستان نیز برخلاف رمان‌های معمایی قدیم بازگشت به نظم موجود مقبول نیست بلکه نوعی نظم موقت در هرج و مرج بنیادین حاصل می‌شود، چرا که دروغ‌ها، بی‌گناهی‌ها، حفظ نظام است. به قول ارنست مندل در کتاب قتل‌های بی نظیر: تاریخ اجتماعی رمان پلیسی:

1. Manotti

2. Mankell

3. Leonardo Padura

«مهم نیست چه برچسبی به آن می‌زنیم، مهم درک گرایش عمومی ماهیت این سبک است: از ریشه زیر سؤال بردن جامعه به طور کلی، دولت و تشکیلات وابسته به آن مانند نیروی پلیس و حتی کارآگاهان خصوصی. خشونت که خصوصیت اصلی سبک است دیگر فردی نیست، حتی استثنایی هم نیست، بلکه خشونتی نهادین و روزمره یا اگر به نوع دیگری بگوییم ورورسم دولتی است که به طور قاطعانه افشا می‌شود و در مقابل آن خشونت‌های کوچک اعمال شده توسط بی‌کس و کارها بی‌اهمیت است...»

در حالی که در داستان‌های پلیسی سنتی شاخص‌های اجتماعی و ایدئولوژیک ناشی لازم اما محدود در افشای رفتارهای «منحرف» افراد دارند و سبک کارآگاه را خواننده فرصت می‌دهند تا جانی‌تکار را شناسایی کند در رمان جنایی جامعه‌گرا همین شاخص‌ها نقایص نهادین یا حقیقت پنهان در زیر گفتمان رسمی را باز می‌کنند و کشف قاتل و گناهکار دیگر تقدم ندارد.

در این صورت می‌توان خصوصیات شاخه‌ای مهم و جدی و محبوب در سبک جنایی پلیسی، یعنی رمان جنایی جامعه‌گرا را چنین برشمرد:

۱. جنایت نه از ناهنجاری فردی بلکه نه از جهت اجتناب‌ناپذیر سازمان اجتماعی - اقتصادی و سیاسی است.

۲. قوانین به صورت کلیت عادلانه مقبول نیستند و حتی در اعمال همین قوانین نیز تردید هست چرا که نیروهای نگه‌دارنده نظم موجود ناسدند.

۳. با وجود آن‌که معما و حل آن همچنان یکی از جذابیت‌های این شاخه است اما اهمیت حل معما به حداقل می‌رسد و کارآگاه، مانند شخصیت تخیلی و نماینده خواننده، به جای حل معما شاهد اتفاق افتادن جنایت به طور مستقیم است.

۴. اهمیت دادن به تاریخ و بازنگری آن از یک سو و تلنگر زدن به خاطره جمعی از سوی دیگر، تا ملتی را بیدار کند که، از ناراحتی وجدان یا

راحت‌طلبی، سعی در فراموشی گذشته نه‌چندان افتخارآمیز خود دارد (مانند نقش شهروندان عادی اروپا در جنگ جهانی دوم، نقش تبهکاران در شکل‌گیری تاریخ آمریکا و...).

برخلاف واقع‌گرایی قرن نوزدهم که تجزیه و تحلیل شخصیت‌ها با ارائه جزئیات ظاهری و اخلاقی برای شکل دادن به شخصیت‌ها و اقتناع خواننده به واقعی بودن داستان جزو خصوصیات اصلی سبک بود، رمان جنایی جامعه‌گرا بیشتر بر رفتارگرایی تکیه دارد و از تشریح جزئیات شخصیت‌ها می‌رهیزد، اما از شگردهای مختلف برای واقعه‌نمایی استفاده می‌کند:

۱. درج تاریخ و حتی ساعت دقیق در ابتدای هر فصل، همانند یک گزارش خبری؛

۲. تصویرنگینی دقیق محیط شهری با ذکر اسم واقعی محله، خیابان، ساختمان و...؛

۳. گنجاندن بریده روزنامه‌ها، ذکر آمار واقعی؛

۴. استفاده از اشخاص عقیده‌دار کنار شخصیت‌های تخیلی؛

۵. اشاره به نام یک فیلم مصرح، یک رمان پرفروش، یا خبرهای نه‌چندان بااهمیت هم‌زمان با دوره تاریخی داستان به عنوان زمینه ثانوی.

مطالب این کتاب، چه به صورت مقاله و یا مصاحبه، به تئوری گفت‌وگو با دومینیک کالیفا که جامعه‌شناس است و در سخنانش به تأثیر ادبیات در نگرش مردم و جامعه تأکید دارد، به نویسندگانی می‌پردازد که دغدغه‌شان مسائل جامعه و در بسیاری موارد مسائل جهان است. آن‌ها خود را واقع‌گرای جامعه‌گرا می‌نامند.